

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ในบทที่
แล้วมานั้น อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยทั้งสามประการที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการทำงานของสตรีมากบาง
น้อยบาง ดังจะกล่าวโดยย่อต่อไปนี้

ความแตกต่างในการเลือกประเภทอาชีพของสตรี ประการแรกขึ้นอยู่กับโครงสร้างของ
สังคมคือเขตเมืองและเขตชนบท โดยที่พบว่า สตรีในเขตเมืองส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพที่
เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์ เช่น การค้าขาย และการให้บริการ หรือประเภทงานวิชาชีพที่ต้องใช้
ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และเป็นงานประเภทที่ต้องทำนอกบ้านมากกว่า สำหรับสตรี
ส่วนใหญ่ในเขตชนบท อาชีพส่วนใหญ่และสำคัญที่ยึดถือเป็นอาชีพหลักคือ การเกษตรกรรม ซึ่งลักษณะ
การทำงานทางด้านการเกษตรในเขตชนบทนั้นเปิดโอกาสให้สตรีทุกวัย ทุกฐานะ สามารถเข้าร่วม
อาชีพนี้ได้มากกว่าสังคมเมือง

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาในรายละเอียดแล้วก็ยังพบความแตกต่างในปัจจัยต่าง ๆ ที่นำ
เขามาเกี่ยวข้องกับอีกหลายประการ

ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดประเภทอาชีพและการมีงานทำของสตรี
เพราะฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงถึงภูมิหลัง, การฝึกอบรมที่ผ่านมาในอดีตของสตรีด้วย
เพราะพบว่า สตรีในเขตเมืองที่มีฐานะดีมักจะทำงานประเภทใช้สมองเป็นประเภทวิชาชีพ ซึ่งต้อง
อาศัยการฝึกอบรมและการศึกษาเป็นระยะเวลาพอสมควร หรือ มักจะเลือกงานอีกประเภทหนึ่ง
ที่สำคัญรองลงมา นั่นคือ อาชีพการค้าขายและการให้บริการ ซึ่งเป็นอาชีพที่สอดคล้องกับโครงสร้าง
ของสังคมอยู่ด้วย

ในเขตชนบท แม้ว่าส่วนใหญ่จะดำเนินการเกษตรกรรมก็ตาม แต่เมื่อแยกออกตามฐานะ
เศรษฐกิจแล้ว ความแตกต่างก็ปรากฏให้เห็นคือ สตรีที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำมักจะประกอบอาชีพ
ประเภทใช้แรงงานมากกว่า สตรีที่มีฐานะเศรษฐกิจสูงกว่าสตรีกลุ่มหลังมักจะนิยมประกอบอาชีพ
นอกบ้าน ซึ่งหมายถึงประเภทวิชาชีพมากกว่า ซึ่งการประกอบอาชีพประเภทวิชาชีพนั้นก็ยังคงปรากฏ
อยู่ในกลุ่มสตรีฐานะปานกลางด้วย

อาชีพของภรรยา มักจะมีความสัมพันธ์กับอาชีพของสามีด้วย ยกตัวอย่างเช่น ภรรยาประกอบอาชีพประเภทวิชาชีพก็มักจะมีสามีที่ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือหากภรรยาประกอบอาชีพค้าขายและบริการ สามีก็มักจะมีประกอบอาชีพทางด้านนี้ด้วย ซึ่งพอจะอธิบายได้ว่า อาจเป็นเพราะเหตุผลเรื่องฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของทั้งสามีและภรรยาเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

มักจะพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อลักษณะการทำงานของสตรีในเขตเมืองมากกว่าสตรีในเขตชนบท ทั้งนี้เพราะขอบเขตและโอกาสของการทำงานในเมืองนั้นเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเข้าทำงานหรือเลือกประเภทอาชีพได้ตามความสามารถและความรู้ที่ตนได้รับการฝึกอบรมมา ส่วนในเขตชนบทซึ่งการประกอบอาชีพมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้โอกาสในการเลือกอาชีพของสตรีน้อยลงไปด้วย

ปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ใช้ว่ามีอิทธิพลต่อลักษณะการทำงานของสตรีด้วย ก็คือจำนวนบุตรที่มีชีวิต ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ก็ได้ให้ผลสอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ที่ผ่านมามีคือจำนวนบุตรที่มีชีวิต มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับลักษณะการทำงานของสตรีในเขตเมืองมากกว่าของสตรีในเขตชนบท กล่าวคือ ในเขตเมืองสตรีที่ประกอบอาชีพประเภทวิชาชีพมักจะมีบุตรน้อย โดยทดสอบจากจำนวนบุตรที่มีชีวิตของสตรีวัย 45 ปีขึ้นไป พบว่าสตรีที่ประกอบอาชีพประเภทวิชาชีพมักจะมีบุตรน้อยกว่ากลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพประเภทค้าขายหรืออื่น ๆ ผลการศึกษานี้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ว่า ประเภทอาชีพระดับการศึกษาอบรมและจำนวนบุตรหรือจำนวนครั้งการตั้งครรภ์ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด หรืออีกนัยหนึ่ง ยิงสตรีที่มีการศึกษาสูงประเภทของอาชีพก็ย่อมติดตามไปด้วย ซึ่งมีผลกระทบต่อจำนวนการมีบุตรด้วย อย่างไรก็ตามสำหรับสตรีในเขตชนบทจำนวนบุตรที่มีชีวิตมิได้มีอิทธิพลหรือเป็นอุปสรรคต่อลักษณะการทำงานของสตรีเท่าใด อันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วที่ว่าสังคมแบบเกษตรกรรม มีสมาชิกในครัวเรือนเป็นกำลังในการผลิตและการบริโภค การะในการเลี้ยงดูบุตรก็ลดน้อยไปกว่าสตรีในเขตเมืองซึ่งต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน หรืออาชีพอื่น ๆ ที่คล้ายกัน ในเรื่องนี้เราควรพิจารณาถึงบทบาทของการเป็นมารดาและบทบาทการทำงานของสตรีว่าบทบาททั้งสองสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร ซึ่งได้พบว่าในสตรีที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรนั้นบทบาทแห่งการเป็นมารดาและการทำงานสอดคล้องกัน

เท่าที่ไต่ถามแล้วข้างต้นว่า ปัจจัยการศึกษานั้นมีอิทธิพลและความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับลักษณะการทำงานของสตรี พบว่า จำนวนการทำงานมักจะเพิ่มขึ้นตามระดับของการศึกษาของบุคคลด้วย

ในเขตเมืองนั้นสตรีที่คอยการศึกษามักจะประกอบอาชีพค้าขาย และบริการย่อย ๆ และสตรีที่มีการศึกษาสูงก็จะประกอบอาชีพประเภทวิชาชีพ แต่ในเขตชนบทจะมีลักษณะที่ตรงข้ามก็คือ ในเขตชนบทสตรีที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามักจะประกอบอาชีพค้าขายบริการมากกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาปานกลาง ถ้า อาจอธิบายได้ว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาสูงในเขตชนบท นอกจากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักแล้ว ก็อาจจะมีทุนหรือความสามารถที่จะประกอบการค้าขายประกอบไปด้วยก็เป็นได้

แบบครอบครัวไม่ได้มีอิทธิพลต่อลักษณะการทำงานของสตรีทั้งในเขตชนบทหรือในเขตเมือง เพราะเท่าที่ไต่ถามมาแล้ว ลักษณะการทำงานของสตรีขึ้นอยู่กับโครงสร้างใหญ่ของสังคมทั้งสองนี้มากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับแบบครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย

เช่นเดียวกับปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัยที่ไต่ถามมาแล้วเบื้องต้น ปัจจัยทางประชากร ซึ่งประกอบไปด้วยอายุ เพศ, และเชื้อชาติ ก็มีอิทธิพลสำคัญไม่น้อยต่อการเลือกประเภทอาชีพของสตรีทั้ง 2 เขต นั่นคือ

ในเขตเมืองสตรีสูงอายุส่วนมากมักจะประกอบอาชีพ ประเภทค้าขาย บริการ มากกว่า ส่วนสตรีกลุ่มอายุน้อยส่วนมากมักจะประกอบอาชีพประเภทวิชาชีพมากกว่า หรือไม่ก็ประกอบอาชีพประเภทใช้แรงงาน ซึ่งความแตกต่างในเรื่องนี้ก็อาจเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจในสังคมใหญ่ทั้งสังคม

ในเขตชนบทไม่ได้พบความแตกต่างในส่วนที่เกี่ยวกับอายุของสตรี และการเลือกประเภทอาชีพเท่ากับในเขตเมือง เพราะส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม สตรีทุกกลุ่มอายุ เข้าร่วมประกอบอาชีพนั้นจะแตกต่างกันก็ต่อเมื่อนำเอาปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาศึกษาควบคุมความสัมพันธ์

เชื้อชาติ ปัจจัยสำคัญนี้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก ลักษณะการทำงานของสตรี
เนื่องด้วยความจำกัดในเรื่องข้อมูล จึงเปิดโอกาสให้ศึกษาความแตกต่างในเรื่องนี้ได้เฉพาะ
กลุ่มสตรีในเขตเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่า สตรีที่มีเชื้อชาติจีนมักจะนิยมประกอบอาชีพ
ค้าขายและบริการมากกว่า ซึ่งเป็นที่ยืนยันกันโดยทั่วไปว่า เศรษฐกิจของไทยนั้นมีประชากร
เชื้อชาติจีนเป็นผู้ดำเนินการเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสตรีที่มีเชื้อชาติไทยมักจะนิยมประกอบอาชีพ
ประเภทวิชาชีพมากกว่าอาชีพอย่างอื่น ๆ เชื้อชาติอื่น ๆ ไม่ปรากฏลักษณะเด่นชัดเท่ากับสตรี
เชื้อชาติจีนหรือไทย

โดยสรุป จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงลักษณะการทำงานของสตรีไทยทั้งใน
เขตเมืองและเขตชนบทว่า ส่วนใหญ่มักจะนิยมประกอบอาชีพประเภทใด ลักษณะใด มีปัจจัย
อะไรบางอย่างก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการเลือกประเภทของอาชีพเหล่านั้น แต่ที่สำคัญที่สุด
ที่เปิดเผยให้เห็นจากการศึกษาครั้งนี้ก็คือ ตลาดแรงงานหรือโอกาสในทางเศรษฐกิจที่สตรีไทย
จะเข้าร่วมหรือยึดถือได้ยังอยู่ในวงจำกัดพอประมาณ ตัวอย่างอีกครั้งหนึ่งของสตรีในเขตเมือง
จากการศึกษาครั้งนี้ยังตกอยู่ในกลุ่มของผู้ที่ไม่ได้ทำงาน (ซึ่งรวมถึงสตรีที่เป็นแม่บ้าน, กำลังหา
งานทำ ฯลฯ) แม้ในเขตชนบทจำนวนของสตรีที่ไม่ได้ทำงานน้อยกว่าสตรีในเขตเมือง ก็มีได้
หมายความว่าโอกาสในทางเศรษฐกิจในเขตชนบทจะมีมากกว่า แต่เป็นเพราะโครงสร้างของสังคม
แบบเกษตรกรรมปิดบังสภาพการทำงานที่แท้จริงของสตรีเหล่านั้นเสียสิ้น

สิ่งที่รัฐบาลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจทำได้คือ การพัฒนาการมีงานทำและเปิดโอกาสในทาง
เศรษฐกิจในตลาดแรงงานให้แก่สตรีไทยมากขึ้น ซึ่งอาจจะแก้ไขได้ในหนทางต่าง ๆ ประกอบกัน
การปรับปรุงการศึกษา, การให้การฝึกอบรมการใช้จ่ายแรงงานให้เป็นประโยชน์ในระยะเวลาสั้น ๆ
แก่สตรี ให้การสนับสนุนการทำงานนอกบ้านแก่สตรี ฯลฯ เหล่านี้ก็จะจะเป็นประโยชน์ทั้งโดยทางตรง
และทางอ้อมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นการพิสูจน์อีกอย่างหนึ่งที่ว่า สถานภาพ
ของสตรีไทยสูงขึ้นกว่าเดิมและเป็นที่ยอมรับทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจด้วย

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ข้อมูลมีข้อจำกัดอยู่บางประการทำให้ไม่สามารถศึกษาการ
ทำงานของสตรีที่เป็นโสดด้วย ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะได้ศึกษาต่อไป รวมทั้งการ
ศึกษาถึงทัศนคติของสตรีต่อการเลือกประเภทอาชีพ เพื่อจะได้ทราบแนวโน้มลักษณะการทำงาน
ของสตรีในอนาคต